StratejiCo.

Yapay Zekâlı Sistemler Etkisinde Kamu Yönetiminin Dönüşümü

Yazar: Atilla Aydın
İletişim: email

Bu yazıda, yapay zekâ etkisinde kaçınılmaz olan kamu yönetiminde dönüşüme bir nebze ışık tutabilmek üzere, bir organizasyon olarak devletlerin yeni duruma karşı geliştirdikleri uygulamalar ve politikalar tartışılmıştır. Burada gözden geçirilerek özetlenmiş olan bölümün tamamı Prof. Dr. Gonca Telli editörlüğünde çıkan "Yapay Zekâ ve Gelecek" isimli kitapta yer almaktadır.

Kavramsal temelleri **17. ve 18.yy'da** atılan modern devletler, takip eden iki yüzyıl içerisinde dünya genelinde kabul gören bir yönetim sistemi haline geldi. Ancak, özellikle **son 50 yıl içerisinde dinamikler hızla değişmiştir**. Dijital teknolojilerin bu süreçteki etkisi inkâr edilemez. Üstelik, **yapay zekâ** kaynaklı tartışmalar, daha etkin bir yönetim anlayışının ötesinde ontolojik bir zemine de sahip. Aslında, 21.yy'ın ilk çeyreği, algoritmalar ve yapay zekâ destekli teknolojiler ile dönüşen toplumsal yapıların, analog döneme ait kavramlar ile olan çatışmasının gün yüzüne çıktığı bir dönem oldu.

Devletler, bilgi teknolojilerinin ilk kullanıcılarıdır; aynı zamanda, en büyük müşterisidir. Karar desteği sağlamak üzere algoritmaların örüntü yakalama, öngörü, optimizasyon, sıralama vb. işler üstlendiği sivil ve askeri birçok uygulama uzun yıllardır mevcuttur. Bunların etki alanları son yıllarda daha da genişledi [1]. Ülke egemenlik alanı içerisinde yapay zekâya dayalı çözümlerin yaygınlaşan varlığı bu sistemlere karşı toplumsal bağımlılığı da giderek artırmakta. Bu durum, öncelikle aşağıda yer alan otorite ve denetim ile ilgili kaygıları ön plana çıkardı:

1. **Yapay zekâ algoritmaları insanlar tarafından yazılmakta ve yüklenen dijital verileri referans alarak öğrenmekte. Dolayısıyla, taraflı olma ya da mevcut hatalarımızı kopyalama potansiyeli mevcut.**

2. **Algoritmik sistemler, karmaşık yapılarıyla sistemin hangi kriterlere göre çalıştığına dair belirsizlikler yaratmakta. Dolayısıyla, işleyişi bilinmeyen, kara kutu özelliğindeki sistemler giderek yaygınlaşmakta.**

Diğer taraftan, yapay zekâ ilişkisinde devlet yönetim paradigmasının dönüşümünü incelemek üzere asgari olarak aşağıdaki çerçevede değerlendirmeler yapmak gerekir:

- Toplumsal yönetim ihtiyacının dönüşümünde bir **organizasyon** olarak devletin dönüşümü

- Devlet erkinin yöneldiği **mekân ve nüfus** unsurlarındaki dönüşüm

- Devlet erkinin icrasında **yeni uygulamalar**

- Özgürlük, **ulusal güvenlik ve egemenlik** kapsamındaki yeni durumlar

Kısaca, bu çerçevedeki örnekler ile bir değerlendirme yapmaya çalışacağım.

Devletlerin, yapay zekâ teknolojilerine başvurmanın **"yönetsel verimliliği artırmak"**, **"vatandaş deneyimini iyileştirmek"** ve **"ekonomik kalkınmayı hızlandırmak"** gibi temel gerekçeleri söz konusu olabilir. Ancak, devletler için daha da önemli ve varlık sebebi olan konu, iktidar ilişkilerinde ne gibi sonuçlar doğurabileceğini öngörmek ve aksiyon alabilmektir.

> Dijital teknolojiler ile ilk önce mekân dönüşmüştür. Devletlerin geleneksel mekânı **karadır**. Ancak, dijital bilgi teknolojileri ile ortaya çıkan **siber uzay hem müstakil yapay bir mekândır** hem de mevcut mekânları sarmaktadır. Günümüz teknolojileri, mekânsal yönetim paradigmasını siber-fiziksel kesişimde tekrar ortaya çıkmaktadır.

Yapay zekâ teknolojileri işi daha da ileriye götürmekte. Gerçek ve tüzel kişiler günümüzün kabul gören tanımlamalarıdır. Ancak, halihazırda yapay zekâlı sistemlerin ne şekilde ele alınabileceği önemli bir tartışma konusudur. 2017 yılında, her ne kadar gerçek anlamda toplumsal hareket alanı mevcut olmasa da tarihte ilk kez, kısmen yapay zekâya sahip "**Sophia**" isimli robota, **Suudi Arabistan** devleti tarafından **vatandaşlık hakkı tanınmıştır** [2]. Günümüz teknolojileri, nüfus paradigmasını sanal-organik kesişimde yeniden üretmektedir.

Öte yandan, uygulamada yapay zekâ kullanımının geldiği noktayı irdelemek için **yasama, yürütme ve yargı** erkleri altında değerlendirme yapmak gerekir:

Yapay zekânın toplumsal hayata girişiyle yönetim paradigmasında karşılaşılacak en büyük değişimler yasama erkinin yeni duruma nasıl karşılık vereceğine bağlıdır. Yapay bedenli ya da bedensiz otonom sistemler (**hizmet robotları, otonom silahlar, sesli asistanlar, süreç yazılımları, sürücüsüz kara, deniz ve hava araçları** vb.) yaygınlaştıkça, bu sistemlerin faaliyetlerdeki sorumlulukları ve hukuki işlem gerektirebilecek fiillere dahil olma ihtimali de artmaktadır.

> Örneğin, 2018 yılında, ABD'nin Arizona eyaletinde test halindeki Uber şirketine ait sürücüsüz araç, tarihte ilk kez ölümlü bir kazaya karışmıştır. Ancak bu kazada da insan hatası ön plandadır [3].

Kamu hizmetleri, dijitalleşme ile gelen yapay zekâ fırsatlarının ve zorluklarının en fazla gündemde olduğu ve bireyler nezdinde hissedildiği alan olacaktır. Otonom sesli asistanlar gibi iletişim alışkanlıklarımızı kökten değiştirecek yeni uygulamalar gelişmektedir. Belgeleme esaslı ve tekrarlayan işlerin azaltılması ile çalışanların asli işlerine yoğunlaşabilmeleri ve eğitim, sağlık gibi kamu hizmetlerinin kişiselleştirilebilmesi söz konusudur [4]. Teknolojinin, sosyal güvenlik ve kamu düzeni hizmetlerinde kullanımı ön plandadır.

> Örneğin, **Çin Hükümeti**, pilot denemeler ile giderek geliştirdiği Sosyal Kredi Sistemini hayata geçirmektedir. Ülke, toplanan dijital veriler ve yapay zekâ destekli alt sistemler sayesinde tüm vatandaşları için güvenirlik puanlaması yapmayı planlamaktadır. Sistemin ana hedefi, bireylerin daha "iyi vatandaş" olmalarıdır [5].

Yargı alanında, geçmiş kararlar üzerinden eğitilen uzman sistemlerin karar başarı oranı oldukça yüksektir. Karar destek anlamında **sanal yargıç** uygulaması küçük davalar için **Çin**'de kullanılmaktadır. Ancak, mahkemelerde son kararı verenin bir yapay zekâlı sistem olduğu aktif bir uygulama -henüz- söz konusu değildir. Diğer taraftan, büyük hacimli belgeler arasından belirli örüntüleri çıkaran analiz yazılımları, iş yükünün hafiflemesine önemli katkı sunmaktadır [6]. Yargı erkinin etkin icrası için suç teşkil eden fiillerin yasal olarak kayıt altına alınması ve delil niteliğinde sunulması gerekmektedir. Ancak, günümüzde ses ve görsel hareketli içeriğin **{deepfake}** ismiyle yapay olarak anlık üretilmesi söz konusudur [7].

> Örneğin, bir insan sesinin klonlanabilmesi için 3.7 saniyelik kaydın yeterli olduğu gösterilmiştir [8].

Önümüzdeki dönemde, yapay zekâ sistemlerinin ve robotik uygulamaların giderek yaygınlaşacağı açıktır. Ancak, burada önemli bir konu da **bu sistemlerin nasıl ve nerede geliştirildiği olmakta**. **ABD, Çin, Rusya ve Avrupa ülkeleri** bu alanda büyük yatırımlar gerçekleştirmekte ve alana öncülük etmektedirler. Devletlerin gündeminde olan en önemli motivasyon diğer ülkelere kıyasla yarışta geride kalmamaktır.

> Örneğin, 2018 yılında lansmanı yapılan Fransa Ulusal Yapay Zekâ Stratejisi ile, ABD'li büyük dijital teknoloji şirketleri ve Çin'in politikaları karşısında yapay zekâ için Avrupa'nın dijital egemenliğini tekrar oluşturma vizyonu ortaya konulmuştur [9]. Ülkelerin yapay zekâ çalışmalarını kıyaslayan farklı endeksler mevcut. Bu anlamda **Türkiye** orta düzeylerde yer almaktadır [10]. Önemli çalışmalar olmakla birlikte, Türkiye'nin ulusal stratejisinin 2019 sonunda yayımlanması hedeflenmiştir.

Yapay zekâlı sistemler, modern devletlerin, günümüz toplumlarının gelmiş olduğu gelişmişlik düzeyinde vazgeçemeyeceği bir teknolojidir. Halihazırda; etik belirsizlikler, dijital verinin yönetimi, mahremiyet, ulusal güvenlik, küresel teknoloji şirketlerinin teknik üstünlüğü, hukuki çerçeve, istihdam ve yeni mesleki becerilerin kazandırılması gibi birçok zorlu politika alanının varlığında çalışmalar devam etmektedir. Algoritmik yönetim teknikleri yaygınlaştıkça, bu sistemlerde denetim, hesap verebilirlik ve şeffaflık ilkelerinin uygulanabilmesi daha fazla önem taşımakta. **Devletlerin görevi diğer tüm organizasyonlardan fazla ve önemlidir. Devletler hem çağın gerektirdiği kendi yapısal ve personel dönüşümünü başarmak hem de toplumsal refah ve küresel barışın muhafazası için gerekli kolaylaştırıcı, denetleyici, önleyici ve düzenleyici politikaları hayata geçirebilmek zorundadır.**

Kaynaklar:

[1] AlgorithmWatch, "Automating Society – Taking Stock of Automated Decision-Making in the EU", 2019.

[2] A. Griffin, "Saudi Arabia grants citizenship to a robot for the first time ever", The Independent, 26-Eki-2017.

[3] A. J. Hawkins, “Serious safety lapses led to Uber’s fatal self-driving crash, new documents suggest”, The Verge, 06-Kas-2019.

[4] IBM, “More Than Meets AI: Assessing the Impact of Artificial Intelligence on the Work of Government”, 2019.

[5] J. M. Zeng, “China’s Social Credit System puts its people under pressure to be model citizens”, The Conversation, 2018.

[6] E. A. Rayo, “AI in Law and Legal Practice – A Comprehensive View of 35 Current Applications”, 2019.

[7] O. Schwartz, “You thought fake news was bad? Deep fakes are where truth goes to die”, The Guardian, 12-Kas-2019.

[8] S. Cole, “‘Deep Voice’ Software Can Clone Anyone’s Voice With Just 3.7 Seconds of Audio”, VICE, 2018.

[9] “AI for Humanity”, General Secretary of the French Digital Council, 2018.

[10] AI4D, “Government Artificial Intelligence Readiness Index 2019”, 2019.

Soru ve Yorumlar

Makale hakkındaki soru ve görüşlerinizi duymaktan memnuniyet duyacağız. info@stratejico.com adresinden bize ulaşabilirsiniz.

Hakkımızda

StratejiCo. 1987 yılından beri uluslararası firmalara ve kamu kurumlarına araştırma, analiz, stratejik yönlendirme, itibar yönetimi, kriz yönetimi, kurumsal değerler ve ilişkiler, organizasyonel dönüşüm ve çevik yapı yönetimi, çalışan ve sendika ilişkileri, hükümetle ilişkiler ve topluluk bağlılığı ve katılımı alanlarında hizmet sunan iletişim ve ilişki yönetimi konularında uzmanlaşmış bağımsız bir stratejik danışmanlık firmasıdır.